

НАЙМІСТИЧНІШИЙ УКРАЇНЕЦЬ – МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ ГОГОЛЬ

Творчість Гоголя й по сьогодні є актуальною. Сатира Гоголя з часом не старіє. Гоголь жив, прагнучи відвести від людства його духовні хвороби. Проте його сучасники, та тепер і наші сучасники, продовжують означати письменника як витонченого містика, чия творчість пов'язана з надприродними силами – усі його чари, ворожіння, заклинання. Логічно, що його відхід із цього світу також позначений містикою: скоріше за все він був відданий землі у стані летаргійного сну, бо при перепохованні його голова була повернена набік.

За життя у Гоголя було немало ворогів. Адже він постійно висміював російську ментальність. Так Федір Толстой, який носив прізвисько «Американець», одного разу вигукнув: «Найстрашніша людина для Росії – Гоголь. Декабристи порівняно з ним – дитяча белькотня. Гоголь – ось кого треба закувати в кайдани й довічно заслати в Сибір».

Вороги зробили все для того, аби й до наших днів Гоголь не повернувся із того умовного-духовного заслання. Український люд продовжує обережно сприймати цю постать, а дехто твердо переконаний, що Гоголь належить російській культурі, оскільки послуговувався її мовою. Отут Гоголю дістається з усіх боків: картають його і за користування мовою імперії, і за «відступництва від свого національного первородства», і за духовну капітуляцію перед панівною нацією.

Чи так це насправді? Можливо, російська мова в його творчості зовсім не означала капітуляції перед сусідньою імперією, а була прекрасним засобом наповнити українськими ідеями простір Росії? До речі, Михайло Драгоманов зазначав, що Микола Гоголь у більшій мірі був суто українським письменником, ніж навіть десяток східноукраїнських письменників. Низка психолінгвістів, аналізуючи тексти Гоголя, зазначає, що цей письменник писав російською, але думав рідною українською. Розповідають, що зі своїми земляками в Петербурзі (один із них Осип Бодяньський) Микола Гоголь спілкувався найчистішою українською мовою. Ті зустрічі позначилися особливим виявом його почуттів: письменник завжди був ширий, відвертий, радісний. Цікаво, що Гоголь, не вмючи мислити російською, сам творив звороти, поєднання речень, вирази. І робив це так, що отримувал нарікання на знущання над російською мовою. Одного разу на зауваження щодо цього відомого мовознавця Овсянико-Куликовського він відповів: «Навіщо я служитиму російській мові: нехай вона краще служить мені» [3].

У далекому Петербурзі Гоголь був вкрай самотньою людиною. На чужині він продовжував «копати» духовний колодязь України, і в тій же жертвній і самовідданій праці зробив немало відкриттів щодо таємниць

українського духу. Ось одне із них: «Ще є багато в нашій корінній природі, нами забутій – доказ цього вже те, що побратимство людей в нас рідніше за дім і кровне братство, що ще не має в нас непримиренної зненависті верстви проти верстви і немає в нас ще тих озлілих партій, які водяться у Європі й які зводять нездоланну перешкоду до єднання людей та братерської любові між ними» [3].

Як можна, осмисливши ці думки великого Гоголя, приписати йому зрадництво свого народу?

Саме у Петербурзі він заради батьківських могил створив низку фундаментальних праць з української історії, в яких чітко висловив позицію українського патріота-державника. Саме у цей період він написав у листі до свого земляка Михайла Максимовича, який жив у Москві: «Киньте справді Кацапію, та їдьте в Гетьманщину. Я сам думаю те зробити й наступного року гайнути звідси. Дурні ми, далєбі, як подумати гарненько! Навіщо й кому ми жертвуєм всім? Їдьмо! В Київ!» [2].

Звісно, Київ для нього був особливим духовним простором, де сконцентрувався дух української старовини. Пушкіну він написав тоді: «Я захоплююсь наперед, коли уявляю, як закипить праця моя в Києві. Там я вивантажу з-під спуду багато речей, із яких я не все ще читав Вам. Там закінчу я історію України й Півдня Росії» [2].

Дослідники життя й творчості Гоголя, зокрема сучасний культуролог й історіософ Олександр Шокало наголошує на тій думці, що Гоголь бачив рідну Україну як прадавній корінь, на який прищепилась Русь, а Росію розглядав як нарощену крону того історичного дерева. Цей же дослідник заперечує закиди опонентів Гоголя про його двомовність. Лишається мріяти, а краще – діяти в ім'я того, аби ми, сучасні українці, доросли до Гоголя, стали вищими на його духовний вимір. Інакше ми втрачаємо його як великий Український Дух. А він же писав своїм друзям 1846 року із Риму: «Я давно помітив, коли при великоросах заходить мова про Україну, – це їх дратує. Ще жодного не вдалося зустріти, який би не подав знаку своєї вищості над хохлами» [1].

І ви ще сумніваєтесь: Гоголь наш чи російський? Він має бути прочитаний українцями, ми варті його високого слова. Ми заслужили його оптимізм. Доростаймо ж до Гоголя!

Список використаних джерел:

1. Версаев В. В. Гоголь в жизни / В. В. Версаев // Русская старина. – 1888. – № 25. – С. 392.
2. Гусев В. Туда! Туда! В Киев! В древний, прекрасный Киев! / В. Гусев // День. – 1999. – 2 квітня.
3. Митрополит Димитрій (Рудюк). Микола Гоголь «Душа тоскует за Украиной» / Митрополит Димитрій // Українська правда. – 2013. – 23 березня.